

Hatvanéves az első hivatásos színházunk! Hat évtizedet tud maga mögött a szabadkai Népszínház magyar társulata. Kemény, küzdelmes évadokat. Emlékezetes, embert felemelő pillanatokot, de sajnos a megalázás letaglózó döbbenetét is! Hatvan esztendő nagyszínházunk. Erről írunk, beszélünk mostanában, kissé talán visszafogottan, inkább csak valami belső örömmel, büszkeséggel. S talán így is van jól. A csendes, bensőséges megemlékezés, a hatvanadik születésnapját ünneplő színházunk iránti őszinte ragaszkodásunkat, tiszteletünket tükrözi a szó legigazibb értelmében!

Lapozgatok a színház több mint fél évszázados repertóriumában. Az előadott, bemutatott művek jegyzéke mindennél beszédesebben vall az elmúlt évek, évtizedek munkájáról, első hivatásos társulatunk példamutató tevékenységéről. Elidőzők az indulásnál, az első évadok bemutatóinál. Nézegetem, betűzgetem az akkori szereposztásokat. Ismerős nevek néznek rám vissza, ismerős arcok jelennek meg emlékezetemben. Művészemberek, akik már első fellépésükkel, alakításaikkal rangot teremtettek a színháznak (akkor még Vajdasági Magyar Színház volt a neve és önállóan működött. Önállóságát 1950-ben „vesztette” el, és azóta a szabadkai Népszínház magyar társulataként működik)!

Balázs Béla *Boszorkánytánc* című drámája volt a színházavató előadás (1945. október 29-én). Ebben lépett közönség elé többek között Pataki László (aki a darabot rendezte, és a főszerepet is ő játszotta el), és Sántha Sándor is. Mindkettőjüket színjátszásunk meghatározó egyéniségeiként tartjuk számon.

Olvasgatom, betűzgetem az egymás után sorjázó bemutatók szereposztásait. S szomorúan állapítom meg, hogy azok közül, akik a negyvenes évek derekán tagjai voltak a színházcsinálók lelkes csapatának, már kevesen, nagyon kevesen vannak itt közöttünk. Kevesen – mondom, de még vannak! S most róluk szeretnék néhány szót szólni az őszinte tisztelet, megbecsülés szándékával.

1945. november 18-án Branislav Nušić a *Gyanús személy* című vígjátékát mutatta be az új színház (ez volt a társulat második bemutatója). Ebben az előadásban, villanásnyi kis szerepben először jelent meg a színpadon egy tordai fiatal színjátész, Fejes György. A rendezők figyelmét nem kerülte el a rendkívül tehetséges színjátész bemutatkozása. Már a következő darabban, Móricz Zsigmond *Sári bíró* című művében a bírók fiának, Jóskának a szerepét bízta rá (1945. december 16-án volta bemutató). S aztán már jöttek a szebbnél szebb színészi feladatok, és Fejes György nem okozott csalódást sem

azoknak, akik megéreztek, hogy egy őstehetséggel van dolguk, és úgy is viszonyultak hozzá, és a közönségnek sem, amely hamar, nagyon hamar a szívébe zárta.

Fejes György negyvenhárom esztendő telt a színpadon. Több mint egy emberöltőn át szolgálta töretlen hittel a közönséget. Természetesen nem lenne könnyű felsorolni a színpadra álmódott figuráit. Közel 150 színpadi alakot keltett életre, formált meg valami csodálatos hitelességgel! Ezért most csupán Fejes György hatvan esztendővel ezelőtti indulását, debütálását igyekeztem az említett két bemutatóval érzékeltetni.

1988-ban vonult nyugdíjba, és azóta is itt a székvárosban, Újvidéken éli a nyugdíjasok csendes, nem éppen fényes életét!

Néhány évvel ezelőtt egy vele készült interjúban többek között így vallott nyugdíjas napjairól: „Nekem a színház és a rádió a második otthonom.”

Fejes György húsz esztendő telt Kosztolányi városában, a szabadkai Népszínház magyar társulatában. 1966-ban az Újvidéki Rádióhoz szerződött, majd 1986-ban az Újvidéki Színház tagja lett.

„Még most is szeretek leülni a kollégákkal, a fiatalokkal egy-egy kávéra, italra, beszélgetünk, és igyekszem hosszú pályám tapasztalatait átadni nekik. Hiszen vannak itt tehetséges fiatal színészek. Csak attól féltém őket, nehogy fejükbe szálljon a dicsőség. Mert ez amilyen szép, olyan kegyetlen pálya is. Itt naponta újra kell kezdeni mindent, naponta kell bizonyítani.”

R. Fazekas Piri, színjátszásunk másik nagy egyénisége ugyancsak ott volt az indulásnál, tagja volt annak a lelkes társulatnak, amely 60 évvel ezelőtt lerakta első hivatásos színházunk alapjait.

Szimonov *Orosz emberek* című művét 1946. november 16-án mutatta be az új színház. A darab szereposztásában ott látom R. Fazekas Piri nevét is. S ugyancsak ott látom a *Remény* című holland halászdrama szereposztásában is. Heijermans nagy sikerű művét, amely egyébként osztatlan elismerést aratott, 1947. január 11-én mutatta be a társulat. R. Fazekas Piri Mathilde szerepét formálta meg emlékezetesen. S ezután mind gyakrabban láttuk ott a színpadon, mind gyakrabban tapsolhattunk a művésznőnek, aki a negyvenes évek derekától kezdve egészen a hetvenes évek végéig a magyar és a világ drámairodalmának legjobb alkotásaiban kapott szerepet, megmutatkozási lehetőségét. Ezeket a lehetőségeket ki is használta a szó igaz értelmében!

R. Fazekas Piri (vagy ahogy pályatársai és barátai nevezik ma is: a Pirinyó) már nagyon régen elköszönt a színpadtól. Szabadkán él.

Ott tölti csendesen, egy kissé talán visszahúzódva nyugdíjas napjait. S ez talán érthető is, ha tudjuk, hogy egészségi állapota sajnos beárnyékolja életét. De amikor a színházról esik szó, amikor a múlt emlékei fénylenek fel, már újra járja a megtett hosszú utat, már újraéli azokat a felejthetetlen estéket, amelyek megszépítették életét, amelyek még ma is széppé varázsolják, széppé tudják varázsolni a mindennapok szürkeségét.

S még egy színész nő él itt közöttünk hivatásos színházunk első évadjának, évadjainak emlékével. Gyapjas Máriáról van szó, aki fiatalon, nagyon fiatalon, 1945 őszén került az akkor alakuló/alakult legendás társulathoz, és aki részese volt azoknak az eseményeknek, amelyek első színházunk indulását, talpra állását meghatározták.

Gyapjas Máriát már az új színház első, 1945–1946-os évadjában ott láthattuk a színpadon. Szigligeti Ede *Csikós* című színművében Rózsi szerepét bízta rá a rendező, Sántha Sándor. A *Csikós*, amelyet 1946. május 23-án mutatott be a színház, szép sikert aratott. Ezután a *Remény* című halászdráma következett. Gyapjas Mária Klementin alakját formálta meg R. Fazekas Piri, Fejes György és Németh Rudolf társaságában. Heijermans drámája a második, az 1946–1947-es évad egyik legjelentősebb produkciója volt.

Gyapjas Mária öt évet töltött a legendás társulatban. Sok szép színészi feladatot megoldott, sok szép alakítással gazdagította színjátásunkat. 1953-ban Nagybecskerekben találjuk. Az ottani, akkor alakult magyar színház társulatában. 1955-ben megszűnik a nagybecskereki magyar színház. Az Újvidéki Rádióhoz szerződik. 1962-ben otthagyja a székvárost, és visszatér Szabadkára. A Gyermekszínház tagja lesz. Ma Újvidéken él. Túlságosan is visszavonultan.

A múltban gyakran úgy éreztem, hogy színészeinket, akik pályájuk végére értek, akik végleg elköszöntek a színpad varázslatos világától, gyorsan elfelejtjük! A sors keze egyszerűen belesöpri őket a feledés süllyesztőjébe. Valóban így van? Nem, nincs így! Én vagyok az, aki nem jól láttam, érzékelttem a dolgokat. Mert igenis, ez a mi kis közösségünk számon tartja művészeit. Megbecsüli őket! S azok emlékét is tisztelettel őrzi, akik már az égi társulattól figyelnek bennünket.

Két színházunk, az Újvidéki Színház és a szabadkai Népszínház magyar társulata megkülönböztetett figyelmet szentel színjátásunk valamikori aktív tagjainak. S ezt teszik intézményeink és szervezetünk is. Így például az idén a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség Magyar Életfa Díjjal tüntette ki Fejes Györgyöt a délvidéki magyar

színházművészet terén végzett több évtizedes áldozatkész tevékenysége elismeréseként. De Fejes György más rangos anyaországi elismerésben is részesült az Újvidéki Színház javaslatára! Ugyancsak a közelmúltban érdemelte ki R. Fazekas Piri a Magyar Játékszíni Társaság életműdíját. Erre a rangos elismerésre a művésznőt a szabadkai Népszínház magyar társulata terjesztette fel. A díj odaítélésének indoklásában olvassuk, hogy: R. Fazekas Piri a határon túli művészi, szakmai, művészfenntartó és megtartó tevékenységéért, valamint a nemzeti kultúra ügyének szolgálataért érdemelte ki a díjat, a rendhagyó elismerést.

Az elmúlt esztendőök tapasztalataira hivatkozva még számtalan olyan példát említhetnénk, amelyek nem engem igazolnak, nem arról szólnak, hogy a színpad igaz elkötelezettjeit igyekszünk gyorsan elfelejteni, hanem ellenkezőleg arról, hogy ebben a mi kis világunkban a művészek, művészeink iránti megbecsülésünket nem lehet és nem is szabad kétségbe vonni!

Most, amikor a szabadkai Népszínház magyar társulatának hatvanadik születésnapjára készülődünk, azokat igyekeztem újra reflektorfénybe állítani, akik itt vannak közöttünk, és akik hat évtizeddel ezelőtt ott voltak az indulásnál, első hivatásos színházunk azon határozott törekvéseinél, hogy az minél előbb beépüljön közösségünkbe.

Latinovits Zoltán írta: „A színház azért örök, mert titka az együtt lélegzésben van!” Meggyőződésem, hogy színházunk úttörői és az őket követő nemzedékek mind a mai napig arra törekedtek, hogy megteremtsék az együtt lélegzésnek a csodáját, hogy a nézők ott a rivaldán túl az együvé tartozás őszinte örömeivel fedezzék fel a színház megtartó, éltető erejét!

Családi Kör, 2005. október 6. 16–17.

